

ERFGOEDHUIS
ZUID•HOLLAND

RAPPORTAGE

ONDERZOEK NAAR DE ERVEN
VAN MOLENS VAN SIMAV

JAN VAN ARKEL TE ARKEL
JULI 2020

Erfgoedhuis Zuid-Holland
Jesse in 't Veld – Ellen Steendam – Debby Gerritsen -
Onno Helleman

Oude Delft 116
Postbus 3092
2601 DB Delft

www.erfgoedhuis-zh.nl

ARKEL

MOLEN

I Inleiding

In opdracht van de Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden (SIMAV) heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland in het tweede kwartaal van 2020 een onderzoek uitgevoerd naar een vijftal molenerven, die eigendom zijn van de voornoemde stichting.

Dit betreft de molenerven van de Souburgse Molen in Alblasserdam, de Jan van Arkel te Arkel en drie molen in de polder Streefkerk en Kortebroek, te weten de Achtkante Molen, de Hoge Tiendwegse Molen en de Sluismolen.

In deze rapportage zijn de resultaten van de inventarisatie van het erf van korenmolen Jan van Arkel beschreven. Daarnaast is er een rapportage gemaakt van de bevindingen van het onderzoek naar het erf van de Souburgse Molen, terwijl de drie molenerven in Streefkerk in één rapportage zijn gebundeld. Dit omdat deze molenerven binnen één bemalingsstructuur vallen.

De gegevens die in dit verslag zijn opgenomen, vloeien voort uit een beperkt onderzoek. Het is daarom aan te bevelen om aanvullend onderzoek te doen, om zodoende zoveel mogelijk informatie boven tafel te krijgen. Erfgoedhuis Zuid-Holland is altijd bereid aanvullend onderzoek te verrichten of vrijwilligers hierbij te ondersteunen.

Wij willen graag de mensen die ons hebben geholpen bij het onderzoek van harte danken voor hun welwillende medewerking. Dit zijn de molenaar van de Jan van Arkel Jan Ensing en de bewoner van Vlietskade 1006 Gerrit van Adel.

Delft, juni 2020

II Aanpak van het onderzoek

Het onderzoek betreft een quick scan van de molenerven. waartoe naast historisch onderzoek ook een onderzoek op locatie behoort. Om tot gedegen onderzoeksresultaten te komen is er een basisonderzoek verricht in diverse (online) archieven en bronnen. Aanvullend zijn er gesprekken gevoerd met (oud) molenaars of mensen die bij de molen betrokken zijn (geweest). Ten slotte zijn de molenerven bezocht en geïnventariseerd. Door de verscheidenheid aan bronnen kon er een goed beeld van de historie en inrichting van het erf worden gevormd.

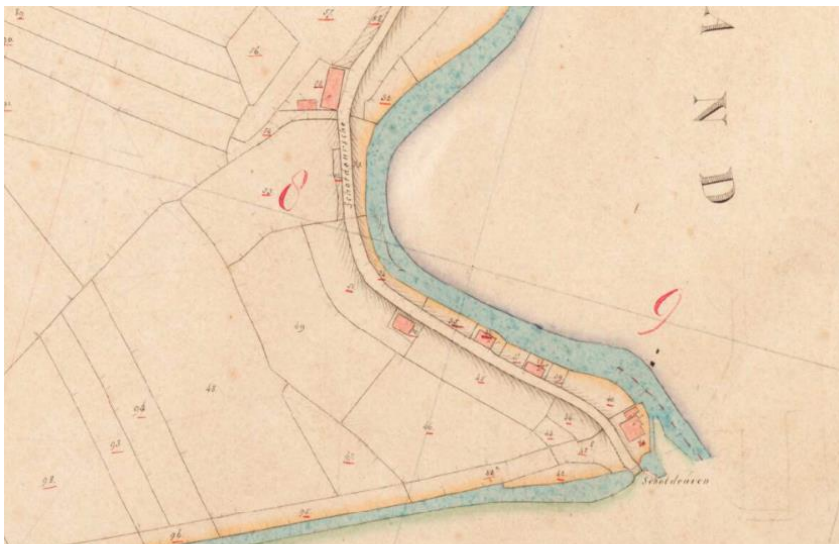
II.1 Leeswijzer

In hoofdstuk drie wordt eerst ingegaan op de ontwikkeling van de Polder Arkel en treft u de zakelijke gegevens aan. In hoofdstuk vier wordt verder ingezoomd op de bouw van korenmolen Jan van Arkel en de molenaars die de molen in bezit hebben gehad. Ook worden specifieke versieringen en stichtingsstenen die we op het erf aantreffen kort besproken. Vervolgens wordt ingegaan op de ontwikkeling van het molenerf, waarbij aandacht is voor de structuur, de opstallen en groenelementen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting. In dit stuk worden ook aandachtspunten en aanbevelingen genoemd. Er wordt afgesloten met een catalogus waarin de erfelementen in tabelvorm weergegeven, waarbij wordt aangegeven welke elementen nog aanwezig zijn en hoe ze worden gewaardeerd. Eventuele adviezen zijn hier ingevoegd.

III Arkel | Jan van Arkel

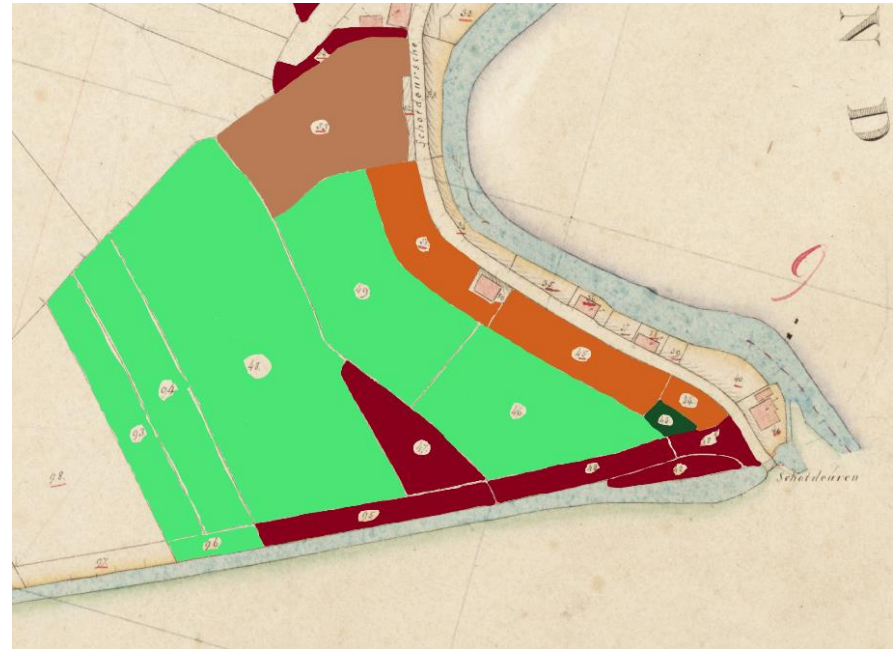
III.1 Polder Arkel

De korenmolen Jan van Arkel is midden 19de eeuw gebouwd in de Polder Arkel. Op de kadastrale minuut van het begin van de 19de eeuw (1811-1832) is het perceel waarop de molen zou worden gebouwd herkenbaar (afb. 1). Het betreft een ten gevolge van de verkaveling ontstaan taartpuntvormig restperceel met het nummer 47. Aan het begin van de 19^e eeuw is de polder nagenoeg onbebouwd. De Onafhankelijke Aanwijzende Tafels behorende bij de kadastrale minuut biedt gegevens over onder meer de eigenaren van de percelen, alsmede het toenmalige grondgebruik en de grootte van de percelen. Omdat de kadastrale registratie bedoeld was om de eigenaar te kunnen belasten voor de grond, worden de percelen ingedeeld in

afb. 1 Kadastrale minuut gemeente Arkel, Sectie, 1811-1832

belastingcategorieën 1 tot en met 5, waarbij categorie 1 het hoogst werd belast.

afb. 2 Kadastrale minuut, ingekleurd

Op bovenstaande ingekleurde kadastrale minuut is het grondgebruik aangegeven (afb. 2). De lichtgroene percelen zijn in gebruik als weiland. De okerkleurige percelen aan de oostelijke zijde zijn in gebruik als boomgaard en een klein donkergroen gekleurd perceel als tuin. De percelen die grenzen aan de zuidelijk gelegen vliet zijn in gebruik als *bosch hakhout*¹, evenals het taartpuntvormige perceel waarop later de molen Jan van Arkel wordt gebouwd (bordeauxkleurig).

¹ Bosch hakhout is de term die in de Onafhankelijke Aanwijzende Tafels wordt gebezigd. Tegenwoordig gebruiken we de term hakhout.

Het perceel 47 is begin 19de eeuw in handen van Jan de Groot die woonachtig is in Arkel en was dus in gebruik als *bosch hakhout*. Jan de Groot heeft ook de aangrenzende percelen 95 en 48 in handen. Perceel 48 ligt oostelijk van 47 en

afb. 3 Luchtfoto RAF van 10 september 1944

is in gebruik als weiland. Perceel 95 grenst zuidelijk aan de percelen 47 en 48 en is een smal stuk land langs de Vliet dat evenals perceel 47 in gebruik is als *bosch hakhout*. Het perceel weiland en het perceel *bosch hakhout* nummer 47 zijn ingedeeld in belastingcategorie 1, terwijl het perceel *bosch hakhout* nummer 48 in belastingcategorie 3 valt. Het rendement van het meer landinwaarts gelegen stuk *bosch hakhout* was kennelijk hoger dan het langs de Vliet gelegen stuk *bosch hakhout*.

De polder blijft lange tijd gevrijwaard van bebouwing. Wel wijzigt het grondgebruik. Op een luchtfoto van de RAF, vlucht 026, van 10 september 1944 (afb. 3), is te zien dat de boomgaarden zich niet langer beperken tot de percelen aan de rand van de polder, maar dat ook de percelen rechts naast de Jan van Arkel in gebruik zijn als boomgaard of zijn aangeplant met bomen.

Op de luchtfoto is goed zichtbaar dat er inmiddels wel grote infrastructurele werken waren gerealiseerd. Zo werd in 1892 het Merwedekanaal geopend. Dit kanaal moest een goede vaarverbinding tot stand brengen tussen het Amsterdam-Rijnkanaal en de Boven Merwede. Tussen Vianen en Gorinchem werd gebruikt gemaakt van het reeds bestaande Zederikkanaal dat daartoe werd verbreed en verdiept.

afb. 4 Huidige situatie

Op het perceel ter rechterzijde van de Jan van Arkel verrijst in 1993 een brandweerkazerne (afb. 4). De gronden waarop bomen staan, worden verkaveld en gaan behoren bij de bebouwing langs de noordelijk gelegen Stationsweg. Alleen op de achterste grens van deze percelen staan nu nog bomen. Op andere percelen in de polder wordt (grootschalige) bedrijfsbebouwing gerealiseerd. Op het perceel ter linkerzijde van de molen wordt een grootschalig bedrijfsgebouw gerealiseerd in 1999. Om de bedrijfsgebouwen te ontsluiten wordt een weg aangelegd die grenst aan het molenerf, daarvan gescheiden door een kleine grasstrook.

III.2 Zakelijke gegevens

Naam object: Jan van Arkel
Adres object: Vlietskade 1004, 4241 WB Arkel

Gemeente: Molenlanden

Coördinaten: 127984 – 431118

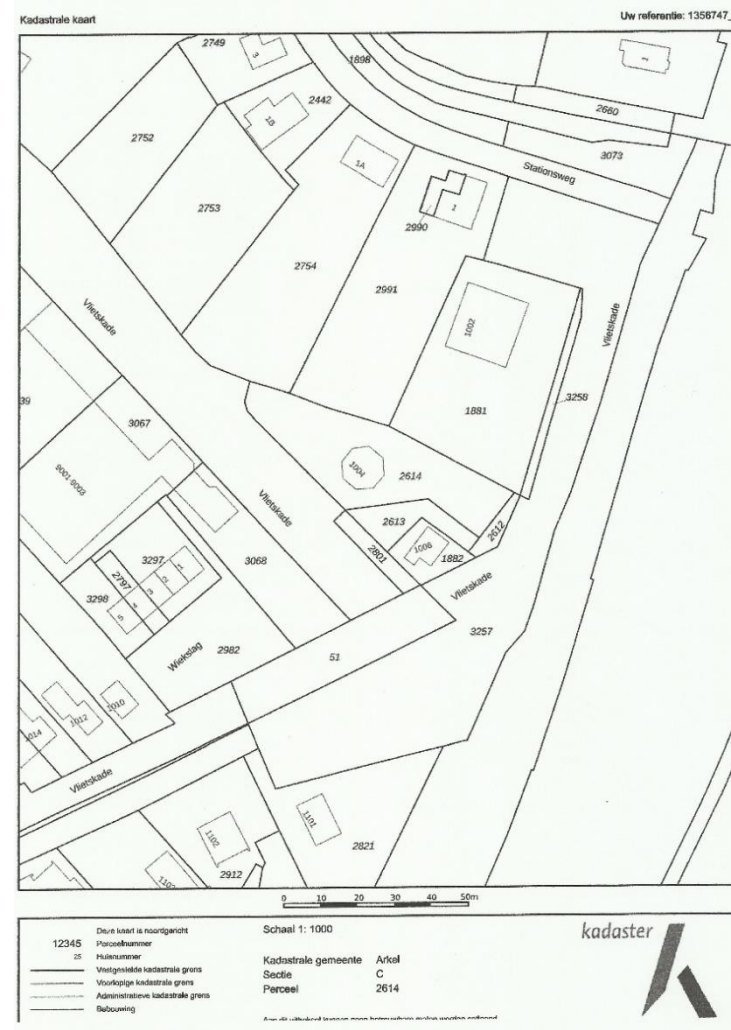
Kadastrale gegevens: gemeente Arkel
Sectie: C
Perceel: 2614

Rijksmonument: monumentnummer: 8285
Naam object: Jan van Arkel
Status: beschermd
Aanwijzingsbesluit: inschrijving register: 7 mei 1968

Redengevende omschr: KORENMOLEN 'Jan van Arkel'. Aan de westelijke oever van het Merwedekanaal, ten noorden van Arkel staande achtkantige, houten stellingmolen, gedekt met riet, op stenen voet. Gevelsteen met opschrift en jaartal: 1851. Gerestaureerd.

Beschermd gezicht: N.V.T.

Molenaar: Jan Ensing

III.3 Korenmolen Jan van Arkel

III.3.1 Oprichting van de korenmolen Jan van Arkel

Na twee mislukte initiatieven om een korenmolen in Arkel op te richten in de jaren '40 van de 19de eeuw, leidde de derde poging aan het begin van de jaren '50 van diezelfde eeuw tot de bouw van de Jan van Arkel.² Johannes Westers (Woerden 10 april 1815 – 28 mei 1872 Utrecht), aannemer te Utrecht, verwierf in 1851 voor de bouw van de molen een perceel grond te Arkel. Hoewel in diverse (recente) bronnen sprake is van een boomgaard op dit perceel, lijkt dit vooralsnog niet aannemelijk (zie hiervoor III.1). Er zijn vooralsnog geen historische bronnen die dit bevestigen. De ondernemende Westers had niet lang daarvoor voor een bedrag van f 1.085,- in het Noord-Hollandse Schermerhorn twee overbodig geraakte achtkantige houten poldermolens gekocht.³ Hij zag mogelijkheden deze twee ondermolens te gebruiken voor de bouw van twee korenmolens. Eén werd in 1852 gebouwd aan de rand van de Soester Eng (aan de Kerkstraat te Soest) (afb. 6). Deze molen, de Vlijt geheten, is na een eeuw in 1952 gesloopt.

Voor de bouw van de Jan van Arkel (1851-1852) werd ondermolen B uit Schermerhorn gebruikt. De uit 1636 daterende achtkantige molen werd geplaatst op een hoge gemetselde onderbouw om een goede windvang te garanderen en werd voorzien van een zwichtstelling. In de onderbouw was van aanvang aan een woning ondergebracht.

afb. 6 Molen De Vlijt in Soest

---

² Op 27 september 1840 werd aan Antonie Rekoert uit Groot-Amers vergunning verleend om in Arkel een korenmolen te laten bouwen. Vanwege de hoge accijnzen, de zogenaamde 'belasting op het gemaal', zag hij bij nader inzien af van zijn plan. Op 15 juli 1846 werd door het plaatselijke bestuur aan Willem van Tuil, korenmolenaar in Giessen-Nieuwkerk, vergunning verleend om een korenmolen te bouwen. Het provinciaal bestuur

weigerde echter een vergunning af te geven omdat de molen te dicht op de openbare weg was gepland. De minimale afstand tussen rijweg en molen moest vijftig el meten.

³ De ondermolens A en B uit Schermerhorn kwamen op de markt omdat men daar overging van een driehoog malende gang van schepradmolens naar een tweehoog malende gang met vijzelbemaling. De vier resterende molens zijn nog steeds in Schermerhorn te zien.

Vermoedelijk werd de molen aanvankelijk – evenals de Vlijt in Soest – verpacht of verhuurd en later verkocht door Westers. De molen heeft als korenmolens gefungeerd, maar van aanvang aan was er ook een koppel schorstenen aanwezig waarmee eikenschors tot run kon worden vermalen. Naast korenmolens was de Jan van Arkel dus ook runmolen. De run werd gebruikt door in Gorinchem gevestigde leerlooierijen.

Hoewel het aantal stoommolens en meelfabrieken in de tweede helft van de 19de eeuw toenam, nam in de periode 1850 en 1860 – tegen de verwachting in – ook het aantal korenmolens nog met circa 12% toe (van circa 1.700 naar circa 1.900) en stabiliseerde daarna.⁴ Echter, de concurrentie van de meelfabrieken nam allengs toe. In 1946 overwoog de molenaar van de Jan van Arkel, Cornelis Scherpenisse, om zijn molen deels te laten slopen om in de gemetselde onderbouw over te gaan op motorische bemaling. Door de inzet van de toenmalige burgemeester Henri Scheffer (ambtsperiode 1946-1975) bleef de molen behouden. Door subsidies, donaties en leningen kon de molen op 30 december 1947 door de gemeente worden aangekocht. Cornelis Scherpenisse bleef molenaar. Hij kocht in 1955 een koppel maalstenen dat door een Brons dieselmotor werd aangedreven om ook bij windstilte te kunnen malen. Door de molen werden toen alleen nog granen tot veevoeder vermalen. Het malen ten behoeve van de plaatselijke bakkerijen heeft na de Tweede Wereldoorlog niet meer plaatsgevonden. Tot circa 1970 is de molen gebruikt voor het vermalen van granen tot veevoeder.

Op 1 januari 1986 werd de gemeente Giessenlanden eigenaar van de molen ten gevolge van de gemeentelijke herindeling. Op 1 mei 1991 droeg deze gemeente de Jan van Arkel over aan de SIMAV.

Vanaf 27 september 2017 heeft ANBEON Academy z'n intrek genomen in de stenen onderbouw van de Jan van Arkel. Ook de in 2011 gebouwde grote

houten schuur achter de molen wordt gehuurd. ANBEON Academy gaf hier online trainingen aan het bedrijfsleven. Het bedrijf is inmiddels vertrokken. Thans zijn er ontwikkelingen gaande om de molen geschikt te maken als Bed & Breakfast, uitgebaat door een externe partij.⁵

III.3.2 De molenaars

In de publicatie *De Molens in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden*⁶ worden als molenaars van de Jan van Arkel genoemd: Johannes Westers (1851 – 23 mei 1854), Hendrik Wilbrink (23 mei 1854 tot onbekend), Cornelis Scherpenisse (1927-1947-'48), Lambertus Schuurman (16 februari 1948 – 1952) en wederom Cornelis Scherpenisse (1952 – 1966).

Het is aannemelijk dat Johannes Westers gedurende de eerste jaren wel eigenaar was van de molen, maar niet fungeerde als korenmolenaar. Hij was immers aannemer en ook molen de Vlijt werd door hem gebouwd en enkele jaren in bezit gehouden alvorens tot verkoop werd overgegaan. Tot die tijd werd de molen verpacht of verhuurd. Een dergelijke gang van zaken heeft zich waarschijnlijk ook voorgedaan bij de Jan van Arkel. De eerste korenmolenaar op de Jan van Arkel is dan ook naar alle waarschijnlijkheid Hendrikus Wilbrink geweest.

---

⁴ Lintzen 1992, p. 71 e.v.

⁵ Woordelijk/www.simav.nl

⁶ *“De molens van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, van maalwerktuigen tot cultuurmonumenten”* (Stichting Publikaties Alblasserwaard en Vijfheerenlanden Hardinxveld-Giessendam, 1993), Enkelaar A.C., et al., 193.

*Hendrikus Wilbrink*⁷

Hendrikus Wilbrink werd in 1824 geboren in Barneveld als zoon van molenaar Petrus Wilbrink en Geertje (of Geurtje) Woudenberg. Hij huwt in Barneveld op 27 oktober 1848 met Reijertje van Ramselaar die in circa 1825 is geboren als dochter van Wouter van Ramselaar en Jannetje Janssen van Kattenbroek. In de huwelijksakte wordt zijn beroep vermeld, namelijk molenaar. Voor zover valt na te gaan, krijgt het echtpaar elf kinderen. Wellicht pachtte of huurde Hendrikus Wilbrink de Jan van Arkel al vanaf het gereed komen van de bouw in 1852 of kort daarna en kocht hij de molen van Johannes Westers op 23 mei 1854.⁸ Hendrikus vrouw Reijertje van Ramselaar overlijdt op 63-jarige leeftijd in Arkel op 22 juli 1888. Hendrikus overleeft haar zeven jaar en overlijdt op 70-jarige leeftijd in Arkel op 16 januari 1895.

Het is niet bekend of Hendrikus Wilbrink tot zijn dood begin 1895 korenmolenaar is gebleven op de Jan van Arkel. Tussen 1895 en 1915 is voornamelijk niet bekend wie de molen bemaalt. Zeker is wel dat de molen binnen de familie Wilbrink is gebleven, daar op 5 mei 1915 een bericht in het vakblad "De Molenaar" verschijnt dat H. Wilbrink toestemming heeft van de regering om tarwemeel te mogen leveren. In verband met de Eerste Wereldoorlog is de distributie van tarwemeel streng gereguleerd. Molenaars hadden een aparte vergunning nodig om bakkersmeel te mogen leveren. We hebben hier zeer waarschijnlijk te maken met Hendrikus zoon Hendrikus jr. (Arkel 16 juni 1857 – 31 januari 1942 Arkel). Op 6 juni 1928 blijkt de molen eigendom te zijn van twee broers Wilbrink, namelijk de voorgenoemde Hendrikus jr. en Wolterus Wilbrink (Arkel 27 augustus 1853 – 1 september 1926 Arkel). Op deze datum wordt de maatschap Gebr. Wilbrink namelijk ontbonden en voortgezet als vennootschap A.C. en C. Scherpenisse. Dit

---

⁷ De genealogische gegevens in deze paragraaf zijn verkregen via www.wiewaswie.nl. Tevens zijn gegevens ontleend aan een telefonisch interview dat Jesse in 't Veld op 23 april 2020 heeft gehouden met de heer Gerrit van Adel, schoonzoon van Cornelis Scherpenisse.

waren de uit Sint Annaland (ZL) afkomstige broers Adriaan Cornelis (geboren 1902) en Cornelis Scherpenisse.

Cornelis Scherpenisse

Cornelis Scherpenisse werd op 9 juli 1905 geboren in Sint Annaland (ZL) als zoon van Cornelis Scherpenisse en Abramina Barendina Pape. Hij huwt op 11 oktober 1928 te Maasdam met Cornelia Weeda. Zij werd circa 1906 te Maasdam geboren als dochter van Cornelis Weeda en Geertrui Slooter. Cornelis Weeda was watermolenaar op de Poldersche Molen in Maasdam, zijn broer Oelbert Weeda was korenmolenaar te Goidschalxoord. Hij komt in 1928 op de Jan van Arkel. Hij heeft met zijn gezin tot de verkoop van de molen aan de gemeente eind 1947 altijd in de woning in de molen gewoond. In 1930 wordt op het molenerf een woonhuis voor de ouders van Cornelis Scherpenisse gebouwd. Als zij het woonhuis betrekken zijn zij beiden rond 55 jaar oud. Abramina Pape overlijdt in 1960 te Arkel, Cornelis Scherpenisse sr. overlijdt in Arkel gedurende de Tweede Wereldoorlog en wel op 28 februari 1942.⁹

afb. 7 Cornelis Scherpenisse als jongeman in Maasdam

⁸ De notariële acte is nog niet gevonden/geraadpleegd

⁹ Volgens de schoonzoon van Cornelis Scherpenisse, Gerrit van Adel, was het Cornelis Scherpenisse sr. die de molen rond 1928 kocht.

afb. 8 Cornelis Scherpenisse op het achtererf van de molen

Lambertus Schuurman

Kort nadat de gemeente de molen op 30 december 1947 van Cornelis Scherpenisse heeft overgenomen, huurt Lambertus Schuurman vanaf februari 1948 tot 1952 de Jan van Arkel. Hij betreft de inpandige molenaarswoning. Cornelis Scherpenisse betreft een woning in het dorp Arkel. In het pand (Schotdeuren 50) is tegenwoordig Cafetaria Molenzicht gevestigd¹⁰.

Cornelis Scherpenisse

In 1952 neemt Cornelis Scherpenisse het weer over samen met zijn schoonzoon Gerrit den Adel. Hij installeert in 1955 een koppel stenen en een dieselmotor. De Brons 1-cilinder die de maalstoel aandreef werd in de woonkamer van de inpandige molenaarswoning geplaatst. Cornelis Scherpenisse overlijdt op 61-jarige leeftijd op 19 augustus 1966 te Arkel en wordt daar op 23 augustus 1966 begraven. Bij overlijden is hij graan- en kunstmesthandelaar. Zijn weduwe overleeft hem 36 jaar en overlijdt op 96-

jarige leeftijd op 29 december 2002 in Arkel en wordt op 3 januari 2003 aldaar begraven. Het bedrijf werd na het overlijden van Cornelis Scherpenisse voortgezet door Gerrit den Adel. Hij handelde in veevoeders. Hiertoe werd door hem in de schuur achter de molen een dierspecialzaak ingericht. De heer Den Adel woont heden ten dage nog steeds in het voormalige woonhuis van de ouders van Cornelis Scherpenisse.

III.3.3 Versieringen

De Jan van Arkel heeft een eenvoudige, donkergroen geschilderde baard. De baard is voorzien van een witgeschilderde bies en de opschriften 1851 Jan van Arkel.

III.3.4 Stichtingssteen

In het metselwerk van de achtkante onderbouw is aan de zuidoostelijke zijde een stichtingssteen ingemetseld (afb. 9). Het opschrift luidt *De eerste steen gelegd door W.C.P.E. de Klopper oud 6 ½ jaren 18 1851 8*. De eerste steen voor de korenmolen Jan van Arkel werd op 18 augustus 1851 gelegd door de toen zesenhalf jaar oude Willem Cornelis Paul Elzelijn de Klopper, zoon van de toenmalige burgemeester van Arkel Felix de Klopper en zijn vrouw Cornelia de Timmerman.

afb. 9 De stichtingssteen van de Jan van Arkel

¹⁰ Mondelinge mededeling de heer van Adel, d.d. 12 juni 2020.

III.4 Het molenerf van de Jan van Arkel

Het molenerf van de Jan van Arkel is ontstaan tijdens de bouw van deze korenmolen in 1851 op een taartpuntvormig perceel (zie afb. 2). Het perceel heeft nog steeds de vorm die het voor de bouw van de molen had en werd geheel omgeven door sloten. Er is op deze locatie geen sprake geweest van een voorganger. Over de inrichting van het molenerf tussen 1851 en 1888 is helaas (nog) niets bekend. Als bijzonderheid mag wel worden genoemd dat de molen en het erf op een afbeelding van 11 september 1888 zichtbaar zijn (afb. 10). Dergelijke oude opnamen van plattelandskorenmolens zijn beslist zeldzaam.

afb. 10 De Jan van Arkel, 11 september 1888

De aanleg van het langs de molen lopende kanaal is de aanleiding van deze opname. De afbeelding laat zien dat er in de nabijheid van de molen bomen aanwezig waren. Langs de Vlietskade betreft het - deels voor en ter linkerzijde van het erf - lijnbeplanting. Op het erf zelf zijn ook bomen aanwezig. Meer naar rechts is tevens beplanting aanwezig. Wellicht is de beplanting deels een restant van het hakhout dat op de percelen langs de Vlietskade aanwezig was aan het begin van de 19de eeuw. Op de foto uit 1881 is bij de toegang tot het erf een hek zichtbaar.

afb. 11 De Jan van Arkel, jaren '20 van de 20ste eeuw

De vroegste 20ste-eeuwse historische afbeeldingen die we hebben kunnen traceren, dateren uit de jaren twintig (afb. 11, 12). Voor de bouw van het woonhuis in 1930 krijgt het molenerf een meer open karakter (afb. 14). Dit terwijl de percelen ter rechterzijde van het erf en andere percelen in de polder boomaanplant krijgen, getuige de luchtopname uit 1944 (afb. 3).

afb. 12 De Jan van Arkel, jaren '20 van de 20ste eeuw

In tegenstelling tot erven van polder- en boezemmolens, is het erf van de Jan van Arkel steeds in particuliere handen geweest, evenals de molen zelf. Het molenerf is thans opgedeeld in vier percelen, te weten de nummers 2614 (molen en gedeelte erf), 2613 (garage en toegangspad belendend woonhuis Vlietskade 1006), 2612 (strook langs de Vlietskade) en 1882 (belendend woonhuis Vlietskade 1006) (afb. 13).

afb. 13

III.4.1 Elementen op het molenerf

Het oudste structureerende element op het molenerf is het toegangspad. Aanvankelijk werd de toegang tot het erf gemarkeerd door een toegangshek. Het toepad werd (vóór 1930) aan de voorzijde van het erf aan weerszijden geflankeerd door moestuinen (afb. 14). Het pad liep toe op de molen en voor de molen is een groenperk gerealiseerd. Dit perk was er al in de jaren '20 van de 20ste eeuw. In dit perk stonden later lage struiken zo deelde de heer Den Adel ons mee (afb. 15). Aan de zijde van de Vlietskade en ter weerszijden van het toepad waren hagen aangeplant. Tevens zijn er nog enkele lage bomen zichtbaar links van het toepad bij de toegang een fruitboom (mogelijk een pruimenboom) en op de oostelijke grens van de rechter moestuin (afb. 14).

afb. 14 De Jan van Arkel, jaren '20 van de 20ste eeuw

Het toepad omsluit de onderbouw van de molen tot aan de achter de molen gelegen schuur (zie hierna). Dankzij twee tegenover geplaatste wagendeuren in de onderbouw van de molen was het mogelijk om met een paardenwagen door de molen heen te rijden. Via de naast de westgevel van de schuur geplaatste wagen deur konden de wagens de molen weer verlaten.¹¹ Het toepad was van oorsprong onverhard, evenals waarschijnlijk het pad op de Vlietskade. Aanvankelijk werd het perceel aan de voorzijde begrensd door een sloot, die in later tijd werd gedempt.

afb.15 De Jan van Arkel, september 1941

¹¹ Gegevens zijn ontleend aan een telefonisch interview dat Jesse in 't Veld op 23 april 2020 heeft gehouden met de heer Gerrit van Adel, schoonzoon van Cornelis Scherpenisse.

afb. 16 De Jan van Arkel gezien vanuit zuidwestelijke richting, vóór 1927

Op een afbeelding uit de twintiger jaren van de 20ste eeuw (afb. 14) is reeds een bijgebouw zichtbaar op het achtererf direct achter de molen. Het betreft een schuur. Op een afbeelding van voor 1927 is deze schuur beter te zien (afb. 16). Het is een 1-laags schuur op (waarschijnlijk) rechthoekige plattegrond onder een met riet gedekt zadeldak met de nok evenwijdig aan de Vlietskade. Op de nok van het dak prijkt een schoorsteen. De linker zijgevel is voorzien van een 8-ruits liggend venster en is – in ieder geval ter hoogte van de kap – voorzien van horizontaal geplaatste houten delen (waarschijnlijk potdekselwerk).

afb. 17 De Jan van Arkel na 1931

Op afbeeldingen van na 1931 (afb. 17, 18) zien we dat de hoofdvorm van de schuur ongewijzigd is gebleven en dat ook de kap nog is voorzien van rietbedekking. Het venster is ongewijzigd. Alleen de houten afwerking van de top van de gevel is verdwenen. De gevel is in baksteen of kalkzandsteen

opgetrokken.¹² Op de verdieping is een 2-ruits venster geplaatst. Het lijkt er op dat de gevel van de begane grond van aanvang aan in steen was opgetrokken en dat de topgevel nadien is opgetrokken en daarbij de houten delen verving. Tegen de gevel had men waarschijnlijk leifruit aangeplant.

afb. 18 De voor- en linker zijgevel van de schuur, vermoedelijk begin jaren '50

De schuur is nadien nog aan de achterzijde uitgebreid met een aanbouw. Aanvankelijk betrof dit een houten aanbouw vermoedelijk onder zadeldak met de nok haaks op de achtergevel. De rieten dakbedekking van de schuur was inmiddels vervangen door een bedekking van golfplaat (afb. 19).

---

¹² Kalkzandsteen werd tot eind jaren '20 van de 20ste eeuw als buitengevelsteen gebruikt. Dit werd eind jaren '20 verboden vanwege de zachte kwaliteit van de steen.

afb. 19 De Jan van Arkel

Nadien is deze aanbouw vervangen door een grootschaliger houten aanbouw onder lessenaar dak (afb. 20, 21).

afb. 20 De Jan van Arkel

Uit mondelinge bron weten we dat dit gebouw op enig moment als varkensstal annex schuur heeft gefungeerd.

afb. 21 De Jan van Arkel

Een afbeelding op de schuur met aanbouw gezien vanaf de achterzijde, laat zien dat verval is ingetreden (afb. 21). Medio jaren zestig van de vorige eeuw heeft de toenmalige huurder Cornelis Scherpenisse de gehele aanbouw vervangen door een nieuwe en grotere aanbouw onder lessenaar dak (afb.

22). Deze ruimte deed dienst voor de opslag van de in het bedrijf verhandelde goederen en later tevens als dierspecialzaak.

afb. 22 Luchtfoto van het molenerf van de Jan van Arkel

De betreffende schuur met aanbouw op het achtererf van de molen werd in 2011 door de SIMAV vervangen door een nieuw gebouw in een trant die lijkt op de traditionele schuren die men in de Alblasserwaard aantreft (afb. 23). Het is een 1-laags gebouw op rechthoekige plattegrond onder een met gesmoorde pannen gedekt zadeldak. De gevels zijn voorzien van zwarte gepotdekselde delen. De positie en nokrichting komen overeen met de oorspronkelijke schuur. De kleur en materialisatie wijken af van het oorspronkelijke bijgebouw.

afb. 23 De huidige schuur op het achtererf van de Jan van Arkel

In 1930 wordt links van het toepad – op de plek van de linker moestuin – een woning gebouwd voor de ouders van de toenmalige molenaar Cornelis Scherpenisse (afb. 25). De woning is in 1932 gereed.

afb. 24 Stichtingssteen van de woning

In de voorgevel is een gevelsteen ingelaten die de eerste steenlegging in herinnering houdt (afb.24). De eerste steen van het woonhuis werd gelegd op 18 september 1930 door Abramina Barendina Geertrui Scherpenisse, een dochter van molenaar Cornelis Scherpenisse.

afb. 25 Het molenerf gezien vanaf de Vlietskade

De woning is een 1-laags in baksteen opgetrokken gebouw op rechthoekige plattegrond onder een mansardekap met wolfseinden. De voorgevel is georiënteerd op het toepad. Aan de achterzijde bevindt zich een 1-laags aanbouw onder plat dak. Tot op de dag van vandaag wordt de woning bewoond door de schoonzoon van molenaar Cornelis Scherpenisse, Gerrit den Adel. De woning bleef ook eigendom van de familie toen de molen in 1947 werd verkocht aan de gemeente. Als logisch gevolg van de afscheiding van het molenerf, maakt het perceel waarop de woning staat een eigen ontwikkeling door.

Aan alle zijden – behalve de aan het toepad grenzende voorzijde van het huis – wordt een siertuin aangelegd met een gazonnetje afgezoomd met een border met vaste planten. Op de plek van de border stond oorspronkelijk een haag. Direct rechts van het huis is een es geplant. Op de erfgrans achter het huis staat tegenwoordig een hoge haag van coniferen en laurierkers die mogelijk is neergezet om de privacy te waarborgen en het zicht op de grootschalige bedrijfsbebouwing te ontnemen (afb. 26). Hiermee wordt het oorspronkelijke open karakter van het erf aan deze zijde tenietgedaan. Dit karakter is op afbeelding 16 nog goed te zien. Voor de aanplant van de coniferenhaag is de sloot ter plekke gedempt.

afb. 26 Zicht op het woonhuis vanaf de stelling

In 1985 wordt op het woonhuisperceel een garage met aangebouwde schuur gerealiseerd (afb. 27). Ook op die plek is de sloot gedempt. De 1-laagse garage onder zadeldak dat gedekt is met golfplaten heeft een rechthoekige grondslag. De nok staat haaks op de perceelgrens. De gevels zijn voorzien van

bruine rabatdelen. In de voorgevel is een witte kunststof garagedeur geplaatst en in de nok van de gevel een luik. Tegen de rechter zijgevel is een aangebouwde schuur onder lessenaar dak geplaatst. De kleur en materialisatie van de gevels en dakbedekking komen overeen met die van de garage. Direct naast de aangebouwde schuur is een inmiddels hoge den zichtbaar.

afb. 27 Garage behorende bij het woonhuis

afb. 28 De Jan van Arkel gezien vanuit het zuidoosten, vermoedelijk eind jaren '30

afb. 29 Op de bok Hendrikus Wilbrink jr. en Cornelis Scherpenisse. Achter op de wagen Adriaan Cornelis Scherpenisse (mededeling de heer Gerrit den Adel), rond 1928

Het toepad naar de molen is na de verkoop in 1947 opgedeeld in twee paden door de aanplant van een haag (afb. 30). Het linker pad verschaft toegang tot het erfgedeelte van de woning Vlietskade 1006, terwijl het rechter pad toegang verschaft tot het erfgedeelte dat in eigendom is van de gemeente Arkel en later SIMAV. De moestuin aan de rechterzijde van het pad is daarvoor iets versmald (afb. 32). Het toepad naar de molen wordt geflankeerd door een beukenhaag. Haaks op de beukenhaag van de moestuin staat een hoge haag van laurierkers (afb. 31).

afb. 30 Een beukenhaag scheidt het toepad in tweeën. Ook staat er een beukenhaag op de grens van het toepad met de moestuin.

afb. 31 Haag van Laurierkers

afb. 32 De moestuin aan de rechterzijde van het toepad

Op de erfgrans waren, met uitzondering van de zijde langs de Vlietskade, knotwilgen aangeplant (afb. 16, 17, 18, 19, 28, 33). Ook nu treffen we op de grenzen van het erf aan de waterkant nog knotwilgen aan op plekken waar deze bomen van oudsher al stonden (afb. 34 t/m 39). In het verleden waren het er beduidend meer. Het hout dat om de drie à vier jaar werd afgezet, werd – aldus een mondelinge mededeling van de heer Den Adel – voornamelijk als brandhout gebruikt en ook wel toepast voor staken in de moestuin ten behoeve van bonen en peulen.

afb. 33 Jan van Arkel met knotwilgen

afb. 34 Twee knotbomen ten oosten van de molen

afb. 35 Vijf knotbomen (waarvan sommige in wording) ten westen van de molen

afb. 36 Knotbomen op het achtererf aan de oostkant

afb. 37 Oude knotboom de deel uitmaakt van de knotbomenrij (zie afb. 33)

afb. 38 Achtererf noordzijde met rechts de knotbomen op het erf (zie afb. 34). Aan de oever is te zien dat er een knotboom is uitgevallen. De treurwilg staat op het aanpalende erf.

afb. 39 Knotbomen op het achtererf

III.4.2 Samenvatting, aandachtspunten en aanbevelingen

Het perceel waarop korenmolen Jan van Arkel in 1851 is gebouwd, was een door de overheersende verkaveling ontstane restkavel met een triangulaire vorm en een kleine rechthoekige kavel evenwijdig aan de Vliet. De percelen waren aan het begin van de 19de eeuw in gebruik als gronden waarop *bosch hakhout* stond. Resten van deze aanleg is op de vroegste afbeeldingen van de molen aan de zijde van de Vliet nog herkenbaar. In de loop van de eeuw hebben de bos hakhout-opstanden plaatsgemaakt voor andere elementen op het erf (zie onder). In de literatuur over het erf, wordt beweerd dat zich op de kavel waarop de Jan van Arkel zou worden opgericht een boomgaard aanwezig was. Dit lijkt gezien de aanwezigheid van bosch hakhout aan het begin van de 19de eeuw niet logisch, maar om hierover zekerheid te krijgen kan de transportakte uit de jaren '40 van de 19de eeuw (toen de percelen werden verkocht aan een aspirant ontwikkelaar van een korenmolen) uitkomst bieden. Het verdient aanbeveling dit nog na te gaan.

In de loop der tijd zijn op het erf opstallen bijgebouwd. In de jaren '20 van de 20ste eeuw bevond zich op het achtererf in de directe nabijheid van de molen een schuur, die door een aanbouw aan de achterzijde nog is uitgebreid. In 2011 is dit bijgebouw gesloopt en is op die plek een nieuwe schuur gebouwd, die voor wat betreft hoofdvorm, materialisatie en kleurstelling aansluit op het type schuur dat in de Alblasserwaard gebruikelijk is.

In 1930 verrees op het erf links van het toepad een woning voor de ouders van de molenaar Cornelis Scherpenisse. Dit is geen molenaarswoning, maar vormt wel onderdeel van het erfensemble. Het gebouw is gaaf behouden gebleven en karakteristiek voor een kleine alleenstaande woning uit de jaren '30 van de 20ste eeuw. Bij de verkoop van de molen en het erf door molenaar Cornelis Scherpenisse aan de gemeente, is de op het erf staande woning in handen gebleven van de familie Scherpenisse (en wordt ook nu nog bewoond door een schoonzoon van de verkoper). Het erf is daardoor verkleind en de kavel die bij de woning hoort, heeft een eigen ontwikkeling doorgemaakt en wijkt door de aanplant van niet streekeigen beplanting af van de beplanting die men op het molenerf aantreft. Aan de achterzijde van de woning is het

open karakter van het erf verloren gegaan door de aanplant van een hoog opgaande haag van niet-streekeigen beplanting van laurierkers en conifeer. Tevens is in 1958 een bij de woning behorende garage met aangebouwde schuur gebouwd die niet bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van het erf. De woning en erf zijn niet in bezit van de SIMAV. De huidige eigenaar heeft nog binding met het erf aangezien het uit de nalatenschap van zijn schoonfamilie afkomstig is en hij nog in het bedrijf van zijn schoonvader, Cornelis Scherpenisse, heeft gewerkt. SIMAV heeft nu (en ook niet in geval de woning met het omliggend erf wordt verkocht) geen grip op de ontwikkelingen van huis en erf. Dit vormt een risico.

Andere, kleinschalige opstallen die op het erf hebben gestaan, zijn inmiddels verdwenen.

Hoewel het erf dat bij de molen hoort in omvang is afgenomen, is de ruimtelijke structuur en de op het erf aanwezige groenelementen vrijwel intact gebleven. De moestuin rechts van het toepad, stamt uit de eerste decennia van de 20ste eeuw en is in die zin van hoge cultuurhistorische waarde en dient behouden te blijven. De tuin wordt verpacht en wordt door de pachter goed onderhouden. Omdat de woning niet met de molen is verkocht, is het toepad in tweeën gedeeld en is de moestuin iets verkleind. De beukenhagen die in het midden van het toepad en aan de linkerzijde van de moestuin zijn aangeplant beantwoorden niet aan het historische beeld. De oorspronkelijk op het erf aanwezige hagen waren mogelijk meidoornhagen. De haag die haaks op de beukenhaag de moestuin aan de achterzijde begrenst, is een laurierkers. Ook dergelijk plantmateriaal beantwoordt niet aan het historische beeld. Overigens was de moestuin in het verleden aan alle zijden voorzien van een haag als randbeplanting. Dit bood de gewassen bescherming tegen harde wind en had een positieve invloed op de temperatuur. Daarnaast bood een meidoorn ook bescherming tegen vraat. Aan het einde van het toepad lag voor de molen een klein groenperk met lage struiken. Het valt te overwegen om dit perk weer terug te brengen. Aan de slootoevers ter weerszijden van het molenerf bevinden zich knotwilgen. Deze stonden van oudsher al op deze plekken op het erf en zijn van hoge cultuurhistorische waarde. Zij voorzagen in brandhout, rijshout en staken voor de moestuin en vormen een karakteristieke lijnbeplanting. De knotwilgen dienen behouden te worden en daar waar zij verloren zijn gegaan

weer aangeplant te worden. De slootoevers zijn nu voorzien van een bodembedekker. Deze aanplant beantwoordt niet aan de historische oeverbegroeiing van het erf. In het verleden trof men waarschijnlijk gras en rietruigte aan. Het valt te overwegen dit weer terug te brengen. Van oudsher was er een duidelijk verschil in karakteristiek van het voor- en achtererf, waarbij het achtererf een minder geordend karakter heeft dan het voorerf. Dit beeld wordt bevestigd door verschillende historische afbeeldingen. Op het achtererf was mogelijk de uitloop voor de varkens en de kippen. Ook stond er direct achter de schuur een knotboom. Verder werden zaken die geen direct nut meer hadden op het achtererf gesteld. In die zin is er een vergelijk te maken met de voor- en achtererven van boerderijen. Doordat voor- en achtererf nu zijn voorzien van dezelfde halfverharding van grind, is dit karakteristieke verschil verdwenen. Het is aan te bevelen om hier weer een onderscheid te realiseren. Op het achtererf kan in plaats van grind, bijvoorbeeld (zeer open) grasbetontegels worden gelegd. Het erf blijft dan berijdbaar (bijvoorbeeld als gasten van de voorziene bed and breakfast hun auto moeten parkeren), maar krijgt toch een minder aangeharkt karakter. Overigens kan er als er parkeerruimte voor de auto's van de gasten van de Bed and Breakfast moet worden voorzien, ook parkeerruimte worden gezocht bij de omliggende instellingen (Brandweer) en bedrijven of kan worden nagegaan of er een parkeerstrook kan worden gemaakt in de berm evenwijdig aan de links van het erf gelegen weg.

De bomen op de aan het achtererf aanpalende erven (rechts) zijn hoog. Het betreft voornamelijk schietwilgen en een treurwilg. Het is goed om ten behoeve van de windvang van de molen contact te zoeken met de eigenaren/bewoners en de dialoog met hen aan te gaan over de belangen van de molenbiotoop zodat op het moment dat de molen last gaat ondervinden van het hoogopgaande groen, er begrip is voor dit belang en dat er medewerking wordt verkregen voor het laag houden van de bomen of het vervangen van de bomen door soorten die door hun maximale hoogte niet tot de stelling komen.

Het strekt ten slotte nog tot aanbeveling om een uitgebreid interview te houden met de heer Van Adel, woonachtig in het belendende woonhuis op nummer 1006. De heer Van Adel heeft vroeger gewerkt in het maalbedrijf van zijn schoonvader Cornelis Scherpenisse en weet nog veel wetenswaardigheden te vertellen over het molenerf en het werken met de molen. Zijn contactgegevens zijn bij de onderzoekers bekend.

III.5 Catalogus

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
AFSCHEIDINGEN			
Zone 1			
Grenspalen	NVT		
Afscheidingen	Niet meer aanwezig.	Op een afbeelding uit 1881 is zichtbaar dat er hek heeft getaand bij de toegang tot het molenerf. Dit hek is vóór 1920 al verdwenen, want niet te zien op afbeeldingen uit die tijd. Bij de huidige toegang staat nog een restant van een hardstenen rond paaltje en ligt een hardstenen fragment (zie onderstaande afbeeldingen). Herkomst en oorspronkelijke functie is nog niet duidelijk.	
Zone 2			
Afzet- en veiligheidshekken	NVT		
Waterloophekken	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
ERFBEBOUWING			
Molenaarswoning	NVT	De oorspronkelijke molenaarswoning was sinds de bouw geïntegreerd in de onderbouw van de molen. In 1930 werd voor de ouders van de toenmalige molenaar – Cornelis van Scherpenisse – een woning gebouwd aan de voorzijde van het erf, links van het toepad. Het woonhuis bestaat nog steeds en is toen de molen aan de gemeente werd verkocht in bezit van de familie Scherpenisse gebleven en kadastraal van het molenerf afgesplitst.	Hoewel geen molenaarswoning in de ware zin van de betekenis, is het huis vanaf 1930 integraal onderdeel van het erf. Het is representatief voor de bouw van een eenvoudige vrijstaande woning en gaaf bewaard gebleven.
Zomerhuis	NVT		
Schuur	Aanwezig.	Ten noordwesten van de molen is vóór 1930 op het achtererf een schuur/pakhuis tegen de molen gebouwd. Vermoedelijk was hierin een maalderij ondergebracht. Dit pakhuis was eenvoudig opgetrokken, deels gemetseld uit baksteen of kalkzandsteen en deels uit hout met gepotdekselde delen. Zie afbeelding 16. Nadien is de schuur aan de achterzijde voorzien van verschillende aanbouwen. De schuur met aanbouw is in 2011 vervangen door het huidige bijgebouw. Op het erf heeft in de loop der tijd nog een beperkt aantal eenvoudige bijgebouwtje gestaan. Zij laten zich omschrijven als houten aflaten. Het is niet bekend welk doel deze gebouwtjes dienden. Zie afbeelding 19 en 28.	De huidige schuur staat op de plek van de voorganger en beantwoordt niet aan het historische beeld, maar is wel karakteristiek voor de streek.
Bakhuis	NVT		

Stookhok	NVT		
Gemak	NVT	Op geen van de historische afbeeldingen is een apart op het erf staand gemak waarneembaar. In de 20 ^{ste} eeuw was het gemak in het bijgebouw aanwezig.	
Dierenverblijven	NVT	Afbeeldingen 4 en 10 laten een zeer eenvoudig, haast armoedig hokje zien ten zuidwesten van de molen. Dit hokje is later vervangen door een nieuw, lager exemplaar. Vermoedelijk was dit een dierenverblijf voor kippen of een geit.	
Hooiberg	NVT		
Roedenloods	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering/advies
PADEN EN VERHARDINGEN			
Verhardingen rond de molen	Aanwezig.	Vanaf de Vlietskade was (en is) er een toepad naar de molen. Dit pad sloot (en sluit) aan op het pad rond de molen. Beiden waren oorspronkelijk onverhard. Voor de molen was een perk met lage struiken. Het achtererf was naar alle waarschijnlijkheid eveneens onverhard en had van oorsprong een duidelijk	De structuur van het toepad en het pad rond de molen tot de achterliggende schuur is nog aanwezig en wordt hoog gewaardeerd. Het perk met lage struiken is inmiddels verdwenen, maar zou weer

		achtererf karakter. Tegenwoordig is het toepad, het gebied rond de molen en het achtererf voorzien van grind.	teruggebracht kunnen worden. Het verschil tussen het gebied voor de molen en het achtererf is niet meer aanwezig. Het toepad, het gebied rond de molen en het achtererf is voorzien van grind. In plaats van grind zou toepassing van Gralux voor het toepad en gebied rond de molen meer het oorspronkelijke karakter benaderen. Ook is het aan te bevelen om onderscheid te maken tussen het voor- en het achtererf. Evenals bij boerderijen is het achtererf het gebied waar alles wat minder aangeharkt is.
Paden op het erf	Aanwezig.	Zie omschrijving boven.	
Paden over kaden	NVT		
Paden door de polders	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
ELEMENTEN / BEWONING			
Boenstoep	NVT		
Waterput of –pomp	NVT		

Waslijn	Niet meer aanwezig.	Tussen de noordwestelijke hoek van de schuur/pakhuis en de knotwilgen langs de westelijke sloot zijn op enkele foto's waslijnen gespannen. Zie afb. 17.	
Speel- en Industriemolens	NVT		
Spinnetjes of spintjes	NVT		
Visserij elementen	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
GROENE EN LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN			
Riet- en hooilandjes	NVT		
Natuurlijke oevers		Het molenerf is van de omliggende percelen afgescheiden door sloten met natuurlijke oevers. Langs de oevers is vanaf de molen naar achteren een bodembedekker aangeplant. Van oorsprong was dit een graskant met rietruigte.	De natuurlijke oever is van waarde. De bodembedekker is minder passend bij een molenerf. Gras en rietruigte beantwoorden meer aan het historische beeld.
Boomgaard / fruitbomen	Niet (meer) aanwezig.	Op het erf hebben in de loop der tijd verschillende fruitbomen gestaan. Links van de toegang tot het erf stond fruitboom, mogelijk een pruimenboom, en ook in het rechter moestuingedeelte en op het achtererf zien we fruitbomen op oude afbeeldingen. Tegen de voorganger van de huidige schuur stond waarschijnlijk leifruit en achter het woonhuis heeft lange tijd een hoogstam perenboom gestaan	Fruitbomen zijn niet meer aanwezig op het erf. In de onmiddellijke nabijheid van de molen waren boomgaarden en ook op het erf waren fruitbomen aanwezig. Mocht men aanplant van bomen overwegen, dan zou het in overeenstemming met

			het historische erf zijn te kiezen voor enige fruitbomen.
Moestuin / kleinfruit	Aanwezig.	Tot de bouw van het woonhuis in 1930 waren aan beide zijden van het toepad moestuinen aanwezig. Na 1930 resteert alleen de moestuin ter rechter zijde van het toepad. De tuin is smaller geworden op het moment dat het toepad in twee paden werd gesplitst. De huidige moestuin wordt verpacht aan een inwoner van Arkel en is zeer goed onderhouden.	De moestuin heeft een hoge waarde voor het molenerf. Het is een element dat zeker vanaf de jaren '20 van de 20 ^{de} eeuw aanwezig is geweest.
Lijnvormige beplanting	Aanwezig.	<p>Het toepad is reeds vroeg (zeker vanaf de jaren '20 van de 19de eeuw) ter weerszijden voorzien van een middelhoge haag. Ook aan de voorzijde van het erf grenzend aan de Vlietskade waren hagen aangeplant.</p> <p>Na splitsing van het toepad in twee paden, staan er in het midden van het toepad als scheiding en op de grens met de moestuin middelhoge beukhagen. Ook aan de zijde van het woonhuis staat aan de voorzijde een kleine beukhaag.</p> <p>Haaks op de beukhaag van de moestuin staat een hogere haag van ... De haag lijkt te zijn neergezet om daarachter geparkeerde auto's aan het zicht te onttrekken.</p> <p>Het molenerf is van oudsher aan de buitenranden omzoomd door knotwilgen. Het afgezette hout diende als brandstof en staken werden toegepast in de moestuin.</p>	<p>De aanwezigheid van een haag op de grens van de moestuin en het toepad is van waarde aangezien deze haag het historische beeld in ere houdt. Dit geldt niet voor de haag midden op het toepad. De keuze voor een beukhaag beantwoordt niet aan het historische beeld. Van oorsprong waren waarschijnlijk meidoornhagen aanwezig.</p> <p>De lijnbeplanting van knotwilgen is van hoge waarde aangezien de bomen van oudsher het erf omzoomde. Daar waar de structuur</p>

		Op de grens van het erf is een hoge haag aangeplant bestaande uit coniferen en laurierkers, waarschijnlijk in de tijd dat de aanpalende weilanden werden bebouwd met bedrijfsgebouwen. Oorspronkelijk stonden ook achter het woonhuis knotwilgen.	versterkt moet worden, is het aan te raden dit te doen. De hoge haag heeft indifferente waarde.
Knotbomen/hakhout	Aanwezig.	Knotwilgen stonden en staan op de grenzen van het erf aan het water. In het verleden waren dit er meer dan nu.	Zie voor waardering hierboven.
Siertuin	Aanwezig.	Aan de voorzijde van de molenaarswoning was sprake van een eenvoudige siertuin, bestaande uit een aantal kleine (fruit)boompjes en wat eenvoudige bloemen. In de loop der tijd is de siertuin uitgebreid, met uitzondering van het voorerf van de woning.	Ook nu is nog sprake van een siertuin aan de voorzijde bij het huis. De resterende siertuin is voor het molenerf van indifferente waarde.
Zichtlijnen	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
WEZENSVREEMDE ELEMENTEN			
Elektriciteitskastje	NVT		
Putdeksel	NVT		

Bovengrondse gastank	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
AANDACHTSPUNTEN			
Kleurgebruik		De opstallen op het molenerf zijn in lijn met de in de streek gebruikelijke kleurstelling, d.w.z. sober en doelmatig. Het pakhuis had in de vroegst bekende situatie geteerd houtwerk met lichte kozijnen en ramen. De (later) mogelijk deels opgemetselde linker zijgevel lijkt opgetrokken te zijn uit kalkzandsteen, waardoor deze een lichte uitstraling kreeg. De eenvoudige aflat (zie boven) achter de moestuin was zeer eenvoudig van opzet en kleurgebruik.	
Streekeigenheid		Alle bijgebouwen en erfbeplanting is conform wat in de streek gebruikelijke is, sober en doelmatig.	
Roerend erfgoed	NVT		

Element	Aanwezig	Omschrijving	Waardering
NEVENACTIVITEITEN			
Gebruik van tuinland	Was van toepassing.	Korenmolenaar Cornelis van Scherpenisse had teelland in de polder waar hij aardappelen en voederbieten verbouwde, aldus zijn schoonzoon, de heer Van Adel.	

Vissen	NVT		
Riet snijden	NVT		
Daglonerswerk	NVT		
Extra werk waterschap	NVT		
Tuinder	NVT		
Turf steken	NVT		
Klompen maken	NVT		
Mollen vangen	NVT		

Literatuur en bronnen

Bicker Caarten, A., *Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland. 1407/'08 – rondom 1500*, Stichting Uitgeverij Noord-Holland, Wormerveer 1990

Groningen, C.L. van, *De Alblasserwaard*, Waanders Uitgevers, Zwolle / Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1992

<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>

<https://simav.nl/>

<https://verdwenensoest.nl>

<https://wiewaswie.nl>

Fotoverantwoording

Collectie Historische Vereniging Arkel Liesveld: 10, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 25

Collectie W.A. Korpershoek: 6

Collectie G. van Adel: 7, 8, 21, 22, 29

Collectie W. Bouter: 14, 18, 28, 33

Collectie Wageningen University & Research: 3

Google Maps: 4

De Hollandsche Molen: 16,

Kadaster: 5, 13

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: 1, 2 (bewerkt)

Colofon

Fotografie (tenzij anders vermeld):

Onno Helleman

Tekst

Debby Gerritsen

Onno Helleman

Jesse in 't Veld

Redactie:

Onno Helleman

Ellen Steendam

© Erfgoedhuis Zuid-Holland

Niets uit deze uitgave mag op enigerlei wijze worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland.

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND